

Spis treści

Wstęp	9
Dariusz Waldziński , Spójność ekonomiczna Unii Europejskiej w świetle współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych	11
Urszula Kalina-Prasznic , Ekonomiczne kontrowersje wokół europejskiego modelu socjalnego	25
Giuseppe Calzoni , Współczesne wyzwania wobec polityki społecznej	33
Andrzej Prusek , Spójność płac w warunkach integracji europejskiej jako wyzwanie rozwojowe dla Polski	39
Filip Chybalski , Reforma systemu emerytalnego w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej	48
Grażyna Węgrzyn , Innowacyjność gospodarki Unii Europejskiej a sytuacja na rynku pracy	58
Iwona Kukulak-Dolata , Kształcenie jako instrument rozwoju kapitału ludzkiego w firmie.....	67
Zofia Hasińska, Katarzyna Sipurzyńska-Rudnicka , Wpływ Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na lokalne rynki pracy.....	82
Elżbieta Siek , Bezrobocie w wybranych krajach Unii Europejskiej w świetle migracji zagranicznych.....	100
Anna Szymczak, Małgorzata Gawrycka , Wybrane aspekty rynku pracy w krajach Grupy Wyszehradzkiej po przystąpieniu do UE	115
Жанна Цауркубуле , Проблемы рынка труда Латвии в контексте европейской интеграции.....	127
Алебина Вишневская , Развитие маркетинговой макросреды латвийского рынка после вступления в ЕС.....	137
Krzysztof Piech , Weryfikacja trafności wybranych prognoz makroekonomicznych w Polsce	152
Joanna Jahn , Wzrost gospodarczy w Unii Europejskiej w przekroju regionalnym	166
Krzysztof Opolski, Piotr Modzelewski , Teoretyczne podstawy oceny absorpcji funduszy strukturalnych Unii Europejskiej – zarys ujęcia systemowego.....	195
Magdalena Wojarska , Fundusze strukturalne jako instrument konwergencji regionalnej na przykładzie Polski.....	209
Piotr Nowak , Rola współpracy terytorialnej w zmniejszaniu dysproporcji rozwojowych Unii Europejskiej	222

Jerzy Ładysz , Wspieranie współpracy transgranicznej i rozwoju regionalnego w Polsce przez mechanizmy finansowe europejskiego obszaru gospodarczego	231
Sylwia Dolzblasz , Rozwój współpracy międzynarodowej na poziomie regionalnym i lokalnym w Europie jako element polityki spójności	243
Piotr Misztal , Wykorzystanie funduszy strukturalnych i efekty polityki regionalnej w nowych krajach członkowskich UE w okresie 2004-2006	253
Katarzyna Surygala , Fundusze strukturalne Unii Europejskiej jako instrument realizacji prorozwojowej funkcji budżetów wybranych gmin województwa dolnośląskiego	265
Anita Richert-Kaźmierska , Środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego a konkurencyjność polskich regionów na przykładzie województwa pomorskiego	280
Andrzej Raczyk, Helena Dobrowolska-Kaniewska , Wstępna ocena realizacji działania 3.4 Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego na obszarze województwa dolnośląskiego.....	291
Marcin Sobiecki , Wdrażanie SPO ROL na przykładzie działania 2.3 „Odnawia wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego”	302
Grzegorz Salwa , Problemy koordynacji przedsięwzięć zgłaszanych do współfinansowania w ramach Funduszu Spójności na przykładzie „Programu ochrony wód zlewni rzek Ślęzy i Oławy” oraz zarządzanie nimi	316
Marek Angowski , Znaczenie środków pomocowych UE w podnoszeniu konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego w województwie lubelskim	329
Małgorzata Dziembała , Konkurencyjność regionów południowego pogranicza Polski	338
Jolanta Taraszkiewicz , Pomoc publiczna a spójność gospodarcza i społeczna Unii Europejskiej	351
Alina Walenia , Rola budżetu samorządu województwa podkarpackiego w finansowaniu rozwoju regionalnego w warunkach członkostwa w UE.....	361
Iwo Augustyński , Pomoc publiczna dla przedsiębiorców w realizacji celów polityki spójności społeczno-gospodarczej	375
Andrzej Kras , Dopuszczalność udzielania pomocy publicznej dla usług o charakterze powszechnym w prawie Unii Europejskiej	382

Summaries

Dariusz Waldziński , Economic Cohesion of the European Union in the Light of the Modern Cultural and Civilization Transformations	24
Urszula Kalina-Prasznic , Economic Controversies over the European Social Model	32

Giuseppe Calzoni , Contemporary Challenges for Social Policy.....	38
Andrzej Prusek , Cohesion of Wages in Conditions of European Integration as Development Challenge for Poland	47
Filip Chybalski , Pension Reform in CEE Countries	57
Grażyna Węgrzyn , Innovation in European Economies and the Situation in Labour Markets.....	66
Iwona Kukulak-Dolata , Education as the Main Tool of the Development of the Human's Capital in the Company	81
Zofia Hasińska, Katarzyna Sipurzyńska-Rudnicka , Wałbrzych Special Economic Zone and its Impact on Local Labour Markets	99
Elżbieta Siek , Unemployment in Selected Countries of the European Union in the Light of Migration Abroad.....	114
Anna Szymczak, Małgorzata Gawrycka , The Chosen Aspects of the Labour Market of The Wysehrad Group Countries after the Accession to EU.....	126
Zhanna Caurkubule , Problems of Labour Market in Latvia in the Context of European Integration	136
Alevtina Vishnevskaja , The Changes of Macroeconomic Conditions in Latvia after European Union's Accession.....	151
Krzysztof Piech , The Verification of Selected Macroeconomic Forecasts Ac- curacy in Poland	165
Joanna Jahn , Economic Growth in the European Union in Regional Section	186
Krzysztof Opolski, Piotr Modzelewski , Appraisal of Absorption of the Structural Funds of the European Union – Theoretical and Systemic Back- ground.....	207
Magdalena Wojarska , Structural Funds as the Instrument of the Regional Convergence on the Example of Poland.....	221
Piotr Nowak , The Role of the Territorial Cooperation in Decreasing of Devel- opment Disproportion in the European Union.....	230
Jerzy Ładysz , Fostering Cross-border Co-operation and Regional Develop- ment in Poland by the European Economic Area Financial Mechanisms	242
Sylvia Dolzblasz , Development of International Co-operation on a Regional and Local Level in Europe as an Element of Cohesion Policy.....	252
Piotr Misztal , Structural Funds' Usage and Regional Policy Effects in the New European Union Member States in Years 2004-2006	264
Katarzyna Surygala , European Funds as an Element of Budgets in Chosen Communities of Lower Silesia and their Influence on Region's Develop- ment	279
Anita Richert-Kaźmierska , Financial Support of European Regional Devel- opment Found and Competitiveness of Polish Regions – on the Example of Pomorskie Voivodeship	290
Andrzej Raczyk, Helena Dobrowolska-Kaniewska , Preliminary Assess- ment of Measure 3.4 Implementation under Integrated Regional Opera- tional Programme in Lower Silesia Voivodeship.....	301

Marcin Sobiecki , Implementation of SPO ROL on the Example of the 2.3 Measure „Development of Rural Regions and Preservation and Protection of Cultural Heritage”	315
Grzegorz Salwa , Problems of Coordination and Management of Undertakings Proposed for Cofinancing within Cohesion Fund on the Example of Protection of Water of the Sleza and Olava Rivers Programme	328
Marek Angowski , The Importance of EU Supporting Funds in Competitiveness Improvement of Agri-Food Sector’s S&M Enterprises in Lublin Region	337
Małgorzata Dziembala , Competitiveness of the Regions of Poland’s Southern Borderland	350
Jolanta Taraszkiewicz , State Aid and Social-Economic Cohesion in the European Union	360
Alina Walenia , The Role of the Budget of the Podkarpackie Region in Financing Regional Development in the Scope of EU Membership	374
Iwo Augustyński , Role of State Aid in Cohesion Policy	381
Andrzej Kras , The Admissibility of State Aid for Services of General Interest in European Law	392

Anna Szymczak, Małgorzata Gawrycka

Politechnika Gdańska

WYBRANE ASPEKTY RYNKU PRACY W KRAJACH GRUPY WYSZEHRADZKIEJ PO PRZYSTĄPIENIU DO UE

1. Wstęp

Na początku lat dziewięćdziesiątych XX w. Polska, Czechy, Słowacja i Węgry rozpoczęły transformację, której celem było wprowadzenie mechanizmów gospodarki rynkowej. Konsekwencją rozpoczętych zmian były przeobrażenia w systemie funkcjonowania gospodarek wspomnianych krajów, w szczególności w formie własności i mechanizmie alokacji zasobów czynników produkcji. Zróżnicowany poziom rozwoju gospodarek państw tworzących Grupę Wyszehradzką, różne decyzje i priorytety rządów w zakresie polityki makroekonomicznej, odmienności w strukturze gospodarek wpłynęły na pojawienie się rozbieżności rozwojowych i nieznanymi dotychczas zjawisk społeczno-ekonomicznych w tych krajach.

Okres zmian systemowych to czas realizacji programów przedakcesyjnych i przygotowań krajów Grupy Wyszehradzkiej do pełnego członkostwa w UE. Kraje te musiały dostosować się do wymagań we wszystkich obszarach objętych wspólną polityką Unii, co oznaczało wdrażanie zmian w zakresie funkcjonowania rynku dóbr, usług, kapitału i pracy.

Przystąpienie państw Grupy Wyszehradzkiej do struktur UE oznaczało podjęcie przez wspomniane kraje działań zmierzających do zmniejszenia dystansu w zakresie konkurencyjności, innowacyjności, nowoczesności struktury gospodarek narodowych. Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie wybranych wielkości umożliwiających dokonanie oceny zmian, jakie zaszły na rynkach pracy w Polsce, Czechach, Słowacji i na Węgrzech oraz określenie stopnia dysproporcji rozwoju tych krajów w porównaniu z gospodarkami krajów UE-25.

2. Wykorzystanie potencjału pracy w gospodarkach narodowych

Ważnym elementem określającym podażową stronę rynku pracy jest aktywność zawodowa ludności. Jej wysokość determinuje możliwości produkcyjne gospodarki oraz rozmiary bezrobocia.

Tabela 1. Stopa zatrudnienia w krajach Grupy Wyszehradzkiej w latach 1997-2006 na tle UE

Wyszczególnienie	UE-25	Polska	Czechy	Słowacja	Węgry
1997	60,6	58,9	–	–	52,4
1998	61,2	59,0	67,3	60,6	53,7
1999	61,9	57,6	65,6	58,1	55,6
2000	62,4	55,0	65,0	56,8	56,3
2001	62,8	53,4	65,0	56,8	56,2
2002	62,8	51,5	65,4	56,8	56,2
2003	62,9	51,2	64,7	57,7	57,0
2004	63,3	51,7	64,2	57,0	56,8
2005	63,8	52,8	64,8	57,7	56,9
2006	64,7	54,4	65,3	59,4	57,3

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/>.

W tabeli 1 zaprezentowano stopę zatrudnienia w krajach Grupy Wyszehradzkiej na tle 25 krajów UE w latach 1997-2006. W badanym okresie w UE stopa zatrudnienia wykazywała tendencję wzrostową, średnioroczny wzrost wynosił 0,4%, osiągając tym samym poziom 64,7% w roku 2006. Wśród krajów tworzących Grupę Wyszehradzką tylko na Węgrzech zaobserwowano podobną tendencję. W Polsce, Czechach i na Słowacji w latach 1998-2003 nastąpił spadek analizowanego wskaźnika. Od roku 2004 w Polsce, a od 2005 w Czechach i na Słowacji nastąpił wzrost stopy zatrudnienia, co oznacza zahamowanie dotychczas obserwowanych niekorzystnych tendencji.

Analiza stopy zatrudnienia w układzie przestrzennym wskazuje, że w 1997 r. stopa zatrudnienia w Polsce była zbliżona do średniej zanotowanej w 25 krajach UE. Różnica wynosiła tylko 1,9 pkt proc. na niekorzyść Polski. W roku 2006 rozpiętość ta wynosiła prawie 10%. Z przeprowadzonych analiz wynika, że Polska jest krajem o najniższej stopie zatrudnienia spośród krajów Grupy Wyszehradzkiej. Czechy w całym badanym okresie osiągały stopę zatrudnienia wyższą od średniej dla 25 krajów UE.

Na Węgrzech i Słowacji stopa zatrudnienia w analogicznym okresie była niższa niż średnia dla UE-25, natomiast wyższa niż w Polsce.

Skutkiem niepełnego wykorzystania potencjału ludzkiego w Polsce w stosunku do pozostałych krajów tworzących Grupę Wyszehradzką było obniżenie osiąganego poziomu PKB oraz wyższy poziom bezrobocia.

Warto zwrócić uwagę na stopień wykorzystania zasobów pracy w gospodarkach badanych krajów pod kątem różnego poziomu przygotowania zawodowego osób pracujących. Poniższa analiza została ograniczona do trzech lat, tj. 2000, 2002 oraz 2003.

W przypadku osób legitymujących się wyższym wykształceniem wskaźnik zatrudnienia we wszystkich badanych krajach Grupy Wyszehradzkiej przekraczał 80%. Oznacza to, iż osoby posiadające wysokie kwalifikacje zawodowe w największym stopniu były „wykorzystywane” w poszczególnych gospodarkach narodowych. Je-

dynym krajem Grupy Wyszehradzkiej, w którym w roku 2000 zanotowano niższy wskaźnik zatrudnienia, były Węgry. Wskaźnik ten był tutaj prawie o 2% niższy w porównaniu ze średnią dla 25 krajów UE. Na uwagę zasługują Czechy, w których wskaźnik zatrudnienia w grupie osób z wyższym wykształceniem był wyższy o 2% aniżeli w pozostałych 25 krajach UE.

Tabela 2. Wskaźnik zatrudnienia w grupie osób o różnym poziomie wykształcenia (% zatrudnionych w wieku 25-64 lata)

Wyszczególnienie	Podstawowe	Średnie	Wyższe
UE-25			
2000	53,2	73,1	84,1
2002	53,7	73,0	84,3
2003	54,1	72,6	84,0
Polska			
2000	42,7	66,9	84,7
2002	38,5	62,7	83,5
2003	36,9	61,3	82,2
Czechy			
2000	47,2	75,5	86,1
2002	45,9	76,2	87,3
2003	42,7	74,7	86,6
Słowacja			
2000	30,2	70,3	86,3
2002	28,6	70,0	86,9
2003	26,6	70,2	83,6
Węgry			
2000	36,0	72,2	82,2
2002	36,7	71,7	82,1
2003	36,5	71,1	82,9

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/>.

W krajach UE prezentowany w tab. 2 wskaźnik ulegał wahaniom, w konsekwencji w roku 2003 był niższy aniżeli w roku 2000. Z danych zamieszczonych we wspomnianej tabeli wynika, że w krajach Grupy Wyszehradzkiej również można było zaobserwować wahania wskaźnika zatrudnienia. W całym badanym okresie w Czechach wskaźnik zatrudnienia osób posiadających wyższe wykształcenie systematycznie wzrastał i w roku 2003 wynosił 86,6%, był on zatem wyższy w porównaniu z pozostałymi krajami UE o 2,6%, w stosunku do Słowacji o 3%, i o 3,7% wyższy w porównaniu z Węgrami. Największa rozpiętość wystąpiła między Czechami i Polską, wynosiła bowiem aż 4,4% na niekorzyść naszej gospodarki.

Analizując wskaźnik zatrudnienia osób legitymujących się wykształceniem średnim wyraźnie widać, że wyniki osiągnięte w Polsce (niewiele ponad 60%) klasyfikują nasz kraj na ostatniej pozycji. W Czechach wskaźnik ten był wyższy o 2-3% w porównaniu ze średnią dla 25 krajów UE.

Z kolei wskaźnik zatrudnienia dla osób o najniższym poziomie wykształcenia w 25 krajach UE wynosił w badanym okresie ponad 50%. Oznacza to, że ponad połowa społeczeństwa nie posiadająca żadnego przygotowania zawodowego znajdowała zatrudnienie. Najtrudniejsza sytuacja wystąpiła na Słowacji. Wskaźnik ten był bardzo niski – w roku 2000 wynosił niewiele ponad 30% i wykazywał tendencje spadkowe. W konsekwencji w roku 2003 był on niższy o ponad 3%, czyli nie przekraczał 27%, co oznaczało, że był niższy w porównaniu z innymi krajami UE aż o połowę. Nieco lepiej było na Węgrzech, jednak prezentowany wskaźnik sięgał zaledwie 36%. W Polsce natomiast wskaźnik zatrudnienia w grupie osób z wykształceniem podstawowym systematycznie obniżał się – w roku 2000 sięgał 42,7%, a już w roku 2004 był niższy aż o prawie 6%. Najwyższe wskaźniki zatrudnienia w badanej grupie osób zanotowano w Czechach – w całym okresie wynosiły ponad 40%.

3. Analiza zatrudnienia według sektorów gospodarki narodowej

Najbardziej powszechnym systemem analiz chłonności zatrudnienia jest układ trójsektorowy, uwzględniający sektor rolniczy, przemysłowy i usługowy. System ten umożliwia obserwację zmian dokonujących się w strukturze gospodarki i ocenę jej rozwoju, co potwierdza teoria ekonomii [Clark 1951, Fisher 1939, Fourastie 1963]. Dlatego też analiza trójsektorowej struktury zatrudnienia może być jedną z syntetycznych miar poziomu rozwoju gospodarki. Umożliwia ona zbadanie dystansu w poziomie rozwoju różnych państw w stosunku do innych gospodarek. Zmniejszenie udziału zatrudnienia w sektorze I (rolnictwo) przy jednoczesnym wzroście udziału zatrudnienia w sektorze III (usługach) potwierdza rozwój danej gospodarki.

W tabeli 3 zaprezentowano zmiany, jakie nastąpiły w strukturze zatrudnienia w krajach Grupy Wyszehradzkiej w latach 1996-2006.

W roku 1996 jedynie w Czechach osiągnięto zbliżony do średniej 25 krajów UE udział zatrudnionych w I sektorze, tj. w rolnictwie. Udział zatrudnionych był tu tylko nieznacznie niższy aniżeli w pozostałych 25 krajach UE – o 0,3%. Niski odsetek zatrudnionych w rolnictwie zaobserwowano także na Węgrzech i Słowacji, odpowiednio 8,4% i 8%. Największy udział zatrudnionych w rolnictwie w roku 1996 zanotowano w Polsce. Z danych wynika, że był on wyższy ponad 3-krotnie w porównaniu z 25 gospodarkami UE, w tym także w stosunku do gospodarki Czech. Z kolei w porównaniu ze Słowacją i Węgrami był on wyższy ponad 2 razy. W kolejnych prezentowanych latach udział zatrudnionych w rolnictwie ulegał zmniejszeniu w Czechach, na Słowacji i na Węgrzech oraz ogólnie w 25 krajach UE. Wyjątkiem była Polska, gdyż jak wynika z danych, udział ten pozostawał w całym badanym okresie na tym samym poziomie. Z szacunkowych danych Eurostatu nie można sformuło-

wać zatem zbyt optymistycznych wniosków dla Polski, w roku 2006 pogłębiła się bowiem rozpiętość udziału zatrudnionych w rolnictwie między Polską a pozostałymi krajami Grupy Wyszehradzkiej na niekorzyść polskiej gospodarki. W 25 krajach UE udział zatrudnionych w rolnictwie w roku 2006 obniżył się o 1,6% w porównaniu z rokiem 1996, na Słowacji o ponad 4%, na Węgrzech o 3,6%, natomiast w Czechach o 2,4%.

Tabela 3. Struktura zatrudnienia wg sektorów gospodarki w krajach Grupy Wyszehradzkiej i UE

Wyszczególnienie	1996	1998	2000	2002	2004	2006
UE-25						
Rolnictwo	6,4	6,1	5,6	5,3	5,1	5,0
Przemysł	27,8	27,3	26,5	25,8	25,1	24,7
Usługi	65,9	66,6	67,9	68,9	69,8	70,3
Polska*						
Rolnictwo	19,2	19,2	19,2	19,2	19,2	19,2
Przemysł	26,9	26,9	26,9	26,9	26,9	26,9
Usługi	53,9	53,9	53,9	53,9	53,9	53,9
Czechy						
Rolnictwo	6,1	5,6	4,8	4,3	4,0	3,7
Przemysł	41,2	41,4	39,1	38,8	38,4	37,6
Usługi	52,6	53,0	56,0	55,9	57,6	58,7
Słowacja						
Rolnictwo	8,0	7,0	5,6	5,0	4,4	3,6
Przemysł	37,6	36,8	35,1	34,3	34,6	33,8
Usługi	54,4	56,2	59,4	60,8	61,0	62,7
Węgry						
Rolnictwo	8,4	7,6	6,4	6,1	5,1	4,8
Przemysł	33,0	34,4	33,9	34,2	32,9	32,3
Usługi	58,6	58,0	59,8	59,8	62,0	63,0

*Wartości szacunkowe.

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Warto zwrócić uwagę na kolejny sektor gospodarki narodowej, a mianowicie na przemysł. Z tabeli 3 wynika, że w 25 krajach UE udział zatrudnionych w sektorze przemysłowym w roku 1996 sięgał prawie 28% i wykazywał tendencje spadkowe. W roku 2006 udział zatrudnionych w badanym sektorze obniżył się o 3,1%. Z prezentowanych danych wynika, że w Polsce udział zatrudnionych w sektorze przemysłowym wynosił 26,9%, co oznacza, że był on niższy o ponad 2% w porównaniu ze średnią dla 25 krajów UE.

Nieco inaczej przedstawiała się sytuacja w pozostałych krajach Grupy Wyszehradzkiej. Największy odsetek zatrudnionych w przemyśle w roku 1996 zanotowano w Czechach – 41,2%. Oznaczało to, że był on wyższy w stosunku do średniej w 25 krajach UE aż o 13,4%. W kolejnych latach udział zatrudnionych w sektorze przemysłowym w Czechach wyraźnie się obniżał. Potwierdzeniem powyższych wniosków jest rok 2006, w którym odsetek zatrudnionych w czeskim sektorze przemysłowym wynosił 37,6%. Wynika stąd, że był on wyższy od średniej dla 25 krajów UE o prawie 13%, w porównaniu z Polską – prawie o 11%.

Na Słowacji i Węgrzech w roku 1996 udział zatrudnionych w sektorze przemysłowym sięgał odpowiednio 37,6% i 33%. W gospodarce słowackiej następowało systematyczne zmniejszanie udziału zatrudnionych, czego potwierdzeniem jest rok 2006, w którym odsetek zatrudnionych w przemyśle wynosił 33,8%, co oznacza, że był on niższy o prawie 4% w porównaniu z rokiem bazowym.

Na Węgrzech z kolei w roku 1998 zanotowano wzrost udziału zatrudnionych w sektorze przemysłowym o 1,4% w stosunku do roku bazowego. W kolejnych latach występowały wahania, co w konsekwencji doprowadziło w ostatnim spośród badanych lat roku do obniżenia udziału zatrudnionych w przemyśle o zaledwie 0,7% w porównaniu z rokiem 1996. Jednocześnie udział ten zbliżony był do zaobserwowanego w słowackim sektorze przemysłowym.

Biorąc pod uwagę trzeci sektor gospodarki narodowej (usługi), który odgrywa ważną rolę w rozwiniętych gospodarkach krajów UE, warto prześledzić zmiany, jakie zaszły tu w krajach Grupy Wyszehradzkiej. W 25 krajach UE odsetek zatrudnionych w sektorze usług sięgał w 1996 roku 65,9% i wykazywał w kolejnych latach tendencje wzrostowe. W roku 2006 udział zatrudnionych w badanym sektorze przekroczył 70%. Nieco inaczej przedstawiała się sytuacja w krajach Grupy Wyszehradzkiej. Najmniejszy odsetek zatrudnionych w sektorze usług występował w Polsce, zaledwie 54%. Oznacza to, że w roku 2006 w porównaniu ze średnią dla 25 krajów UE rozpiętość ta, na niekorzyść polskiego sektora usług, uległa powiększeniu do prawie 17%.

W roku 1996 największy odsetek zatrudnionych wśród krajów Grupy Wyszehradzkiej w sektorze usług zanotowano na Węgrzech – 58,6%. W kolejnych latach udział zatrudnionych w sektorze usługowym ulegał podwyższeniu i w roku 2006 wynosił 63%.

W roku 1996 zbliżony udział zatrudnionych w sektorze usług zanotowano w Czechach i na Słowacji, odpowiednio 52,6% i 54,4%. Z prezentowanych danych wynika, że najniższy odsetek zatrudnionych wystąpił (w roku przyjętym jako bazowy) w Czechach. Jednak w kolejnych latach w gospodarce czeskiej nastąpiły znaczne zmiany i udział zatrudnionych w sektorze usług wzrastał, czego potwierdzeniem jest rok 2006, w którym udział ten zwiększył się o ponad 6% w porównaniu z rokiem 1996. Spośród badanych krajów największy odsetek zatrudnionych w usługach występował na Słowacji i Węgrzech, co oznaczało, że rozpiętość w porównaniu ze średnią dla 25 krajów UE była coraz większa, 7,6-7,3 pkt proc. na niekorzyść gospodarek Węgier i Słowacji.

Na uwagę zasługuje sektor usług w Polsce, w którym odsetek zatrudnionych w całym prezentowanym okresie był najniższy, nie przekraczał bowiem 54%. Tak niewielki odsetek zatrudnionych w usługach, tzn. poniżej 60%, zanotowano również w roku 2006 w Czechach. Należy jednak zauważyć, że był on wyższy niż w Polsce o prawie 5 pkt proc., co potwierdza występowanie odmiennej struktury zatrudnienia w gospodarce polskiej także w porównaniu z innymi krajami UE.

4. Analiza zatrudnienia w nowym sektorze gospodarki narodowej

Tradycyjny podział gospodarki na trzy sektory wzbudzał wiele kontrowersji. Krytyka dotyczyła głównie sektora III, a wynikała z jego heterogeniczności. Sektor ten grupuje zróżnicowane usługi, uzależnione od stopnia rozwoju społeczno-gospodarczego. Współczesna literatura przedmiotu wyróżnia 4 fazy rozwoju usług [Flejterski i in. 2005]:

- pierwotną – dominują usługi niewymagające wysokich kwalifikacji,
- wzrostową – charakteryzującą się rozwojem usług wymagających kwalifikacji,
- obsługi przemysłu – dominują usługi dla przemysłu i gospodarstw domowych,
- wiedzochłonna – rozwój usług opartych na wysokich technologiach.

Na tym tle uzasadnione wydaje się poszerzenie analizy zatrudnienia o sektory wymagające wysokich kwalifikacji, w których rozwijają się usługi charakterystyczne dla nowej gospodarki, tzw. gospodarki wiedzy.

O zmianach zachodzących w gospodarkach krajów Grupy Wyszehradzkiej i poziomie ich rozwoju może świadczyć udział zatrudnionych w zawodach technicznych w ogólnej liczbie pracujących, który określa stopień wykorzystania nowych technologii w gospodarkach narodowych. W tabeli 4 zaprezentowano odsetek zatrudnionych w zawodach technicznych w latach 2001-2004. Okres badawczy został okrojony w stosunku do poprzednich analiz ze względu na ograniczony dostęp do danych statystycznych.

Tabela 4. Udział zatrudnionych w zawodach technicznych w ogóle pracujących

Wyszczególnienie	UE-25	Polska	Czechy	Słowacja	Węgry
2001	29,2	25,0	30,9	29,6	24,7
2002	29,5	25,2	30,0	29,8	24,8
2003	30,0	26,5	31,0	29,4	26,2
2004	30,2	26,8	31,6	29,2	26,9

Źródło: Eurostat yearbook 2006-2007, s. 247.

Udział zatrudnionych we wspomnianej grupie w roku 2001 w 25 krajach UE kształtował się na poziomie 29,2%. Spośród krajów Grupy Wyszehradzkiej zbliżony udział zanotowano na Słowacji. W Czechach był on wyższy od średniej UE-25

o ponad 1,5%. W prezentowanym roku w Polsce i na Węgrzech zanotowano odpowiednio 25% i 24,7%, co oznacza, że w porównaniu z Czechami udział ten był niższy o prawie 6%, z kolei w stosunku do 25 krajów UE niższy o ponad 4%. Warto podkreślić, że w Czechach, w całym badanym okresie, udział wspomnianej grupy był wyższy od średniej dla 25 krajów UE. W kolejnych latach rozpiętość ta zwiększała się na korzyść gospodarki Czech, tym samym w 2004 r. odsetek zatrudnionych w zawodach technicznych w strukturze pracujących wynosił 31,6%.

Na Słowacji, w latach 2001-2004, udział badanej grupy ulegał niewielkim wahaniom, ale zawsze wynosił ponad 29%.

Udział zatrudnionych w zawodach technicznych plasował Polskę na przedostatniej pozycji wśród krajów Grupy Wyszehradzkiej. Zanotowany w latach 2001-2004 wzrost sięgał 1,8%. Pomimo zaobserwowanej pozytywnej tendencji, udział zatrudnionych w zawodach technicznych w ogóle zatrudnionych był w roku 2004 w naszym kraju najniższy wśród badanych państw, bowiem na Węgrzech, które dotychczas plasowały się na ostatniej pozycji, nastąpił wzrost umożliwiający przesunięcie tego kraju na wyższą pozycję. Powyższą sytuację można uznać za negatywną, gdyż oznacza niski poziom nowoczesności i innowacyjności naszej gospodarki.

Uzupełnieniem powyższej analizy jest badanie udziału zatrudnionych w zawodach technicznych osób z wykształceniem wyższym w ogóle pracujących (tabela 5). Podobnie jak w przypadku analiz udziału zatrudnionych w zawodach technicznych w ogóle pracujących, poniższa analiza została ograniczona do lat 2001-2004.

Tabela 5. Udział zatrudnionych w zawodach technicznych z wykształceniem wyższym w ogóle pracujących

Wyszczególnienie	UE-25	Polska	Czechy	Słowacja	Węgry
2001	16,3	11,7	10,5	10,3	12,8
2002	16,3	12,2	10,5	10,8	12,9
2003	16,9	14,0	10,8	11,1	14,2
2004	17,4	15,1	11,2	11,7	15,2

Źródło: Eurostat yearbook 2006-2007, s. 247.

W roku 2001 odsetek zatrudnionych w zawodach technicznych osób z wykształceniem wyższym w 25 krajach UE wynosił 16,3% i wykazywał tendencje wzrostowe, czego potwierdzeniem jest rok 2004, w którym odsetek ten wzrósł o 1,1%. Spośród krajów Grupy Wyszehradzkiej w roku 2001 najwyższy odsetek badanej grupy zanotowano na Węgrzech – 12,8%. Był on jednak o 3,5% niższy w porównaniu z pozostałymi 25 krajami UE.

W Polsce osiągnięty odsetek zatrudnionych w zawodach technicznych osób z wykształceniem wyższym w ogóle pracujących umożliwił uplasowanie się na wysokiej pozycji – przed Czechami i Słowacją, gdzie był on najniższy, sięgał niewiele ponad 10%. W kolejnych latach, tj. 2002-2004, we wszystkich badanych krajach

odsetek ten się podwyższył. Nadal jednak w Czechach i na Słowacji pozostawał na najniższym poziomie, niewiele ponad 11%.

W Polsce w roku 2004 odsetek zatrudnionych w zawodach technicznych osób z wykształceniem wyższym był zbliżony do osiągniętego na Węgrzech, czyli ponad 15%. Pomimo to, badane kraje nie plasują się w czołówce krajów UE. Można przypuszczać, że stosunkowo wysoki odsetek zatrudnionych w zawodach technicznych osób z wyższym wykształceniem w Polsce i na Węgrzech umożliwił osiągnięcie wyższej oceny w zakresie innowacyjności obu gospodarek. Niewystarczający kapitał finansowy może być jednak barierą w pełnym wykorzystaniu potencjału tkwiącego we wspomnianych gospodarkach.

Rozwój gospodarki opartej na wiedzy przyczynia się do ustawicznego kształcenia osób pracujących. Dodatkowo postęp techniczny, technologiczny i organizacyjny stwarza konieczność ciągłego dostosowywania kwalifikacji zawodowych osób pracujących do zmieniających się potrzeb rynku.

O poziomie rozwoju danej gospodarki może świadczyć udział zatrudnionych w sektorze wysokiej i średniej technologii oraz w sektorze usług wiedzochłonnych. Sektor ten w pełni wykorzystuje kapitał ludzki i tkwiący w nim potencjał. W tabeli 6

Tabela 6. Odsetek zatrudnionych w sektorze wysokiej i średniej technologii oraz w sektorze usług wiedzochłonnych (% ogółu zatrudnionych)

Wyszczególnienie	Sektor wysokiej i średniej technologii	Sektor usług wiedzochłonnych
UE-25		
2000	5,8	29,2
2004	5,7	33,1
Polska		
2000	–	–
2004	4,4	24,3
Czechy		
2000	7,7	24,1
2004	7,7	24,6
Słowacja		
2000	5,8	24,5
2004	7,0	25,1
Węgry		
2000	5,9	26,5
2004	5,7	28,5

Źródło: Eurostat yearbook 2006-2007, s. 248.

zaprezentowano odsetek zatrudnionych w sektorze wysokiej i średniej technologii oraz w sektorze usług wiedzochłonnych w roku 2000 i 2004 jako % ogółu zatrudnionych.

W roku 2000 w 25 krajach UE odsetek zatrudnionych w sektorze wysokiej i średniej technologii wynosił 5,8%. Podobny odsetek w prezentowanym roku zanotowano na Węgrzech i na Słowacji. Niestety, we wspomnianym roku nie uwzględniano w międzynarodowych statystykach Polski.

Liderem w zakresie udziału zatrudnionych w sektorze wysokiej i średniej technologii w badanym okresie były Czechy, gdzie osiągnięty odsetek był najwyższy i przekraczał o prawie 2% wyniki uzyskane w innych krajach Grupy Wyszehradzkiej oraz w pozostałych 25 krajach UE. Z prezentowanych danych wynika, że w roku 2004 udział zatrudnionych w sektorze wysokiej i średniej technologii w 25 krajach UE w nieznacznym stopniu obniżył się – do 5,7%. Podobny odsetek zanotowano na Węgrzech. W Czechach odsetek ten był o 2% wyższy aniżeli w pozostałych 25 krajach UE. Na Słowacji udział zatrudnionych w sektorze wysokiej i średniej technologii był również wysoki – sięgał 7%. Oznacza to, że jedynym krajem, w którym odsetek zatrudnionych w sektorze wysokiej i średniej technologii nie jest zbliżony do średniej osiągniętej w 25 krajach UE, jest Polska. Rozpiętość w porównaniu z 25 krajami UE sięgała 1,3% na niekorzyść Polski. Z kolei, w stosunku do Czech rozpiętość ta jeszcze bardziej się pogłębiła na niekorzyść naszej gospodarki, osiągając w roku 2004 ponad 3%.

Jak już wspomniano, o rozwoju danej gospodarki, jej innowacyjności mogą świadczyć zmiany zaobserwowane w sektorze usług wiedzochłonnych, które wykorzystują intelektualny potencjał zasobów pracy dostępny w danej gospodarce.

Z danych zawartych w tabeli 6 nie można sformułować zbyt optymistycznych wniosków. W roku 2000 odsetek zatrudnionych w sektorze usług wiedzochłonnych, jako % ogółu zatrudnionych w 25 krajach UE, sięgał 29,2%. Wyniki zanotowane w krajach Grupy Wyszehradzkiej świadczą niestety o słabym rozwoju tego sektora w gospodarkach postsocjalistycznych, gdyż odsetek zatrudnionych w Czechach i na Słowacji był o ponad 5% niższy w stosunku do pozostałych 25 krajów UE. Potwierdza on istniejące dysproporcje w poziomie rozwoju krajów, które na początku lat 90. zainicjowały przemiany systemowe. Na Węgrzech osiągnięto w roku 2000 najwyższy odsetek zatrudnionych w sektorze wiedzochłonnym, jednak był on o prawie 3% niższy w porównaniu ze średnią dla 25 krajów UE.

Z prezentowanych danych można zaobserwować wzrost znaczenia sektora usług wiedzochłonnych w krajach UE, co potwierdza wzrost udziału zatrudnionych we wspomnianym sektorze w roku 2004 o prawie 4% w stosunku do roku 2000.

Pozytywnie należy ocenić zmiany na tym polu w gospodarce węgierskiej, gdyż osiągnięty odsetek w roku 2004 umożliwił uznanie Węgier za lidera wśród krajów Grupy Wyszehradzkiej. Odsetek ten w porównaniu z rokiem 2000 wzrósł o 2% i był wyższy od udziału osiągniętego na Słowacji o ponad 3%, w stosunku do Czech o prawie 4% i o 4,2% w porównaniu z Polską.

5. Podsumowanie

Z przeprowadzonej analizy wynika, że w poszczególnych krajach Grupy Wyszehradzkiej istnieją znaczące różnice w zakresie nowoczesności, innowacyjności i stopnia wykorzystania potencjału ludzkiego. Okazuje się, że część państw radziła i nadal sobie radzi bardzo dobrze w ważnych obszarach gospodarki, podczas gdy pozostałe odstają nie tylko od ustabilizowanych, rozwiniętych gospodarek rynkowych, ale i od tych krajów, które w roku 2004 przystąpiły do struktur UE. Z przeprowadzonych analiz można wnioskować, że najbardziej nowoczesnymi gospodarkami z punktu widzenia rynku pracy spośród krajów Grupy Wyszehradzkiej są gospodarki Czech i Węgier. Poziom rozwoju gospodarki polskiej jest stosunkowo niski. Jednym z powodów jest niewątpliwie przestarzała struktura gospodarki, charakterystyczna dla krajów słabiej rozwiniętych. Potwierdzeniem takiej oceny jest zbyt duży udział zatrudnionych w sektorze rolniczym i zbyt mały w sektorze usług. Rodzi to konsekwencje w postaci odbiegającej od średnich w UE standardów w zakresie struktury zatrudnienia w sektorach wymagających wysokich kwalifikacji (wysokiej i średniej technologii) oraz usług wiedzochłonnych.

Literatura

- Adamczyk A., Włodarczyk R., Tokarski T., *Zatrudnienie i bezrobocie w okresie transformacji w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*, [w:] *Bezrobocie w Polsce – diagnoza sytuacji, pożądane kierunki w ograniczaniu bezrobocia*, red. J. Ostaszewski, SGH, Warszawa 2006.
- Clark C., *The Conditions of Economic Progress*, MacMillan, London 1951.
- Eurostat yearbook 2006-2007.
- Fisher A.G., *The Economic Implications of Material Progress*, International Labour Review, London 1939.
- Flejterski S., Panasiuk A., Perenc J., Rosa G., *Współczesna ekonomia usług*, PWN, Warszawa 2005.
- Fourastie J., *Le grand espoir du XX e-siècle*, Editions Gallimard, Paris 1963.
- Gawrycka M., *Dwa lata członkostwa krajów Grupy Wyszehradzkiej w Unii Europejskiej*, [w:] *Bilans pierwszych lat członkostwa w Unii Europejskiej*, red. S. Swadźba, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej im. Karola Adameckiego w Katowicach, Katowice 2006.
- Kołodko G.W., *Globalizacja a perspektywy rozwoju krajów posocjalistycznych*, Dom Organizatora, Toruń 2001.
- Kotlorz D., *Przeobrażenia struktur zatrudnienia w Polsce w okresie transformacji. Wybrane problemy*, Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa, Katowice 2004.
- Kubiczek A., *Rynek pracy w kontekście wejścia do Unii Europejskiej*, [w:] *Problemy gospodarki rynkowej w Polsce*, red. B. Polszakiewicz, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 2004.
- Kwiatkowski E., *Teoria trzech sektorów*, PWN, Warszawa 1980.
- Lukawer E., *Transformacja systemowa w przekroju*, [w:] *Gospodarka Polski na przełomie wieków*, red. Z. Dach, PTE, Kraków 2002.
- Szymańska A., *Rozwój gospodarzy źródłem zmian w strukturze zatrudnienia*, [w:] *Transformacja gospodarza a sektor publiczny*, red. G. Szczodrowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2003.

**THE CHOSEN ASPECTS OF THE LABOUR MARKET
OF THE WYSEHRAD GROUP COUNTRIES
AFTER THE ACCESSION TO EU**

Summary

While all of the countries which constitute the Wysehrad Group accessed EU structures, it became obvious that narrowing gap in macroeconomic competitiveness, implementing innovations and changing economic structures is essential.

The main target of the paper presented below is to present selected aspects of changes which Poland, the Czech Republic and Hungary are undergoing, and at the same time to assess existing gaps in economic development among economies mentioned above and all 25 “old” EU members.